

لایحه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

مرحله اول

مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۸۷/۲/۲۹

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۸۷/۳/۲۰ و ۱۳۸۷/۳/۲۲

فصل اول - تعاریف و اشخاص مشمول

ماده ۲- اشخاص مشمول این قانون عبارتند از:

الف) افراد مذکور در مواد (۱) تا (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری.

ب) واحدهای زیر نظر مقام معظم رهبری (نظامی و غیرنظامی و تولیت آستانهای مقدس) با موافقت ایشان.

ج) شوراهای اسلامی شهر و روستا و مؤسسات خصوصی حرفه‌ای که عهده‌دار مأموریت عمومی باشند.

د) کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی موضوع این قانون.

الف - نظر مخالف

- در بند (د) «کلیه اشخاص حقیقی غیردولتی موضوع این قانون» ابهام دارد.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

فصل دوم - تکالیف دستگاهها در پیشگیری از مفاسد اداری

ماده ۳- دستگاههای مشمول بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) و مدیران

و مسؤولان آنها مکلفند:

الف) کلیه قوانین، مقررات، اعم از تصویب‌نامه‌ها، دستورالعملها، بخشنامه‌ها، رویه‌ها، تصمیمات مرتبط با حقوق شهروندی نظیر فرآیندهای کار و زمان‌بندی انجام کارها، استانداردها، معیار و شاخصهای مورد عمل، مأموریتها، شرح وظایف دستگاهها و واحدهای مربوط، همچنین مراحل مختلف اخذ مجوزها، موافقتهای اصولی، مفاصاحسابها، تسهیلات اعطائی، نقشه‌های تفصیلی شهرها و جداول میزان تراکم و سطح اشغال در پروانه‌های ساختمانی و محاسبات مربوط به

مالیاتها، عوارض و حقوق دولت، مراحل مربوط به واردات و صادرات کالا را می‌باید در دیدارگاههای الکترونیک به اطلاع عموم برسانند. ایجاد دیدارگاههای الکترونیک مانع از بهره‌برداری روشهای مناسب دیگر جهت اطلاع‌رسانی به هنگام و ضروری مراجعین نخواهد بود.

ب) متن قراردادهای مربوط به معاملات متوسط و بالاتر موضوع قانون برگزاری مناقصات که به روش مناقصه، مزایده، ترک تشریفات و غیره توسط دستگاههای مشمول بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) منعقد می‌گردد و همچنین اسناد و ضمانت آنها و هرگونه الحاق، اصلاح، فسخ، ابطال و خاتمه قرارداد پیش از موعد و تغییر آن و نیز کلیه پرداختها، باید به پایگاه اطلاعات قراردادها وارد گردد.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است حداکثر ظرف سه ماه پس از ابلاغ این قانون آئین‌نامه اجرایی مربوط شامل ضوابط و موارد استثناء، نحوه و میزان دسترسی عموم مردم به اطلاعات قراردادها را تهیه و به تصویب هیأت وزیران برساند و ظرف یک سال پایگاه اطلاعات قراردادها را ایجاد نماید.

تبصره ۱- قراردادهایی که ماهیت نظامی یا امنیتی دارد و نیز مواردی که به موجب قوانین افشاء اطلاعات آنها ممنوع می‌باشد و یا قراردادهای محرمانه از شمول این حکم مستثنی است. تشخیص محرمانه بودن قراردادهای مذکور به عهده کارگروهی مرکب از معاونین وزراء اطلاعات و امور اقتصادی و دارایی و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و معاون دستگاه مربوط حسب مورد خواهد بود.

تبصره ۲- تأخیر در ورود اطلاعات مذکور در بندهای فوق یا ورود ناقص اطلاعات یا ورود اطلاعات بر خلاف واقع در پایگاههای مذکور تخلف محسوب شده و متخلف به شش ماه تا سه سال انفصال موقت از خدمت در دستگاههای موضوع بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) محکوم خواهد شد.

الف - نظرات مخالف

- اطلاق الزام همه دستگاهها به انتشار عمومی اسناد خود، از آنجا که شامل پرونده رد صلاحیت شدگان از سوی شورای نگهبان و دلایل مربوط به رد صلاحیت نیز می‌شود، مغایر با عقل، شرع و عرف است.

- در ذیل ماده، از آنجا که اطلاق عبارت «ضوابط و موارد استثناء...» مشتمل بر ایجاد صلاحیت تقنینی برای دولت می‌گردد، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است؛ چه آنکه

ضابطه‌گذاری، امری تقنینی است که وفق اصل ۸۵، صلاحیت مربوط به آن، در اختیار مجلس شورای اسلامی بوده و قابل واگذاری به غیر نمی‌باشد.

- الزام به انتشار الکترونیکی اطلاعات - که در لایحه دولت نبوده است و بر اساس پیشنهاد نمایندگان، در این مصوبه گنجانده شده است - مستلزم هزینه‌هایی؛ از قبیل راه‌اندازی سایت، تهیه و فراهم آوردن نرم افزارهای اختصاصی برای این کار و... برای دولت است. از این رو، به جهت عدم تعیین محل اعتبار مالی آن، مغایر با اصل ۷۵ است.

ب - نظرات موافق

- آئین نامه مذکور در ذیل ماده تنها شامل قراردادها (بند(ب)) می‌گردد و ارتباطی به بند(الف) ندارد.

- با توجه به آنکه تعیین «ضوابط و موارد استثناء» در ذیل ماده، به «آئین‌نامه اجرایی» سپرده شده است، مشخص است که منظور از آن «ضوابط و موارد اجرایی» است و مفید صلاحیت تقنینی نیست.

- به نظر می‌رسد انتشار الکترونیکی اطلاعات هزینه مجزایی غیر از ردیف اختصاص یافته به روابط عمومی‌ها ندارد و به همین جهت، این مصوبه، مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی نمی‌باشد.

ماده ۴- به منظور پیشگیری از شکل‌گیری فساد، تکالیف ذیل بر عهده وزارت اطلاعات گذارده می‌شود:

الف) نقاط مهم و آسیب‌پذیر در فعالیتهای کلان اقتصادی کشور مانند معاملات و قراردادهای خارجی، سرمایه‌گذاریهای بزرگ، طرحهای ملی و نیز مراکز مهم تصمیم‌گیری اقتصادی و پولی کشور در دستگاههای اجرایی در صورت وجود قرینه گزارش موثق مبنی بر تخلف یا سوء عملکرد را پوشش اطلاعاتی کافی و مناسب بدهد. در پرونده‌های فساد مالی کلان، وزارت اطلاعات نیز به عنوان ضابطه، دستورات مراجع قضائی را اجراء می‌نماید.

ب) نسبت به تهیه پایگاه اطلاعاتی فهرست سیاه از اشخاص حقیقی یا حقوقی متخلف موضوع ماده (۵) این قانون جهت محرومیت آنها از حقوق و امتیازات ذیل اقدام نماید:

۱- انتصاب به پستها و مشاغل مدیریتی و حساس در دستگاههای موضوع

بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲).

۲- انعقاد قرارداد، انجام معامله، قبول شرکت در مناقصات و مزایده‌ها با دستگاههای موضوع بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) و همچنین دریافت تسهیلات مالی و اعتباری از دستگاههای مذکور و یا تضمین اشخاص ثالث در معاملات بزرگ مندرج در قانون برگزاری مناقصات.

۳- تأسیس شرکت تجاری یا مؤسسه غیرتجاری، عضویت در هیأت مدیره و مدیریت آنها، بازرس شرکتها و مؤسسات مذکور و همچنین واحدهای خصوصی مأمور به خدمات عمومی.

۴- دریافت یا استفاده از کارت بازرگانی، مجوز واردات و صادرات یا اخذ موافقتنامه‌های اصولی.

۵- عضویت در ارکان مدیریتی و نظارتی هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری و انتظامی و تشکلهای حرفه‌ای و صنفی و شوراها.

ج) نسبت به پشتیبانی اطلاعاتی دستگاههای دولتی و نظارتی و عموم مردم در موضوعات مذکور در پایگاههای اطلاعاتی اقدام نماید.

الف - نظرات مخالف

- این ماده ضابط جدیدی (وزارت اطلاعات) برای قوه قضائیه تعیین کرده و دست قوه قضائیه را در ابتکار عمل بسته است؛ چه آنکه در بند (الف) قوه قضائیه را مکلف به استفاده از وزارت اطلاعات به عنوان ضابط قضائی نموده و این موجب ایجاد محدودیت در صلاحیتهای قوه قضائیه مندرج در اصل ۱۵۶ خواهد شد.

- اطلاق موجود در بند (الف) در خصوص صلاحیت وزارت اطلاعات، مجوز ورود این وزارت به حریم بخش خصوصی (شرکتهای خصوصی یا اشخاص حقیقی خصوصی) است و چنانچه بدون اذن قاضی صورت گیرد، مغایر شرع است. پوشش اطلاعاتی دارای لوازمی است و بدون ورود در حریم خصوصی افراد نمی‌توان فعالیت اطلاعاتی انجام داد. لذا اصل موضوع با قیود مندرج در بند (الف) اشکالی ندارد، لیکن لازم است حتماً مقید به اذن مقام قضایی شود.

- با توجه به اینکه در صدر ماده، وزارت اطلاعات را مسؤول پیشگیری از جرم و فساد معرفی کرده که تخصیصی بر وظایف قوه قضائیه مصرح در اصل ۱۵۶ قانون اساسی است. از این رو، این ماده، مغایر با بند (۴) اصل ۱۵۶ قانون اساسی می‌باشد.

- با توجه به بند(د) ماده(۲) که «کلیه اشخاص حقیقی غیردولتی» را مشمول این قانون قرار داده است، حکم عام مندرج در بند(الف) ماده(۴) مبنی بر پوشش اطلاعاتی کلیه سرمایه‌گذارها، بدون تقیید آن به نظارت قضایی قوه قضائیه، صحیح نیست، به ویژه آنکه این نیروها به دلیل عدم تخصص، تسلط کافی به حدود و وظایف شرعی و قانونی میزان دخالت در جنبه‌های خصوصی افراد و حریم خصوصی ندارند و امکان تخطی از این احکام وجود دارد.

ب - نظرات موافق

- از آنجا که ضابط قوه قضائیه را قانون تعیین می‌کند، در بند(الف) این مصوبه، قانونگذار وزارت اطلاعات را نیز به عنوان یکی از ضابطهای قضایی در کنار سایر ضابطین تعیین کرده است، ضمن آنکه انحصار و الزامی نیز در برای قوه قضائیه در استفاده از آنها ایجاد نکرده است. با این وصف، قوه قضائیه همچنان مبسوط الید است. برخی امور هم تنها در تخصص وزارت اطلاعات است و قوه قضائیه نیاز به همکاری وزارت اطلاعات دارد.

- در بند(الف)، وزارت اطلاعات موظف به پوشش اطلاعاتی نقاط مهم و آسیب‌پذیر در فعالیتهای کلان اقتصادی کشور شده که گزارشی موثق مبنی بر تخلف یا سوء عملکرد وجود داشته باشد. این حکم (=پوشش اطلاعاتی در این پرونده‌ها)، به معنی تجویز ورود به حریم خصوصی افراد نیست؛ چه آنکه در مواردی که نیاز به ورود به حریم خصوصی و شنود اطلاعاتی است، وزارت اطلاعات، وفق عموماًت قوانین، موظف به کسب حکم و اذن قاضی است. از این رو، بند(الف) به هیچ عنوان ناسخ لزوم اذن قاضی در ورود به حریم خصوصی نیست و قوانین عمومی در این حوزه همچنان ساری و جاری است.

ماده ۶- تشخیص این که شخص مشمول بندهای مندرج در ماده(۵) است به عهده هیأتی مرکب از یک نفر قاضی به انتخاب قوه قضائیه، نمایندگان وزراء امور اقتصادی و دارایی، اطلاعات و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و نماینده اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون است.
در مواردی که تصمیماتی از طرف مقامات قضائی اتخاذ گردیده و یا آرائی از محاکم قضائی یا مراجع اداری صادر شده باشد هیأت بر اساس آن آراء و

تصمیمات متخذه عمل می‌کند. در سایر موارد هیأت موظف است ظرف دو ماه نسبت به تعیین زمانی که اسامی افراد می‌باید در لیست سیاه قرار گیرد اتخاذ تصمیم نماید و در صورت عدم اظهار نظر در مهلت مقرر، بر اساس مستندات مراجع ذیصلاح مدت محرومیت دو سال خواهد بود. همچنین مدت قرار داشتن در لیست سیاه بین دو تا پنج سال است که در صورت استمرار یا تکرار تخلف، مدت محرومیت قابل تمدید می‌باشد. تصمیمات هیأت قابل اعتراض در دیوان عدالت اداری است.

تبصره ۱- چنانچه متخلف اقدامات مؤثری در جهت تأمین حقوق دولتی یا عمومی و یا حسن جریان امور به عمل آورده باشد، هیأت اعم از این که اتخاذ تصمیم نموده و یا پرونده مفتوح باشد می‌تواند مدت محرومیت را به حداقل یک سال کاهش دهد. در صورتی که متهم از مراجع قضائی حکم براءت یا منع تعقیب دریافت نماید هیأت مذکور نسبت به رفع محرومیت اقدام نماید.

تبصره ۲- اعمال محرومیتهای مذکور در ماده (۴) این قانون مانع از رسیدگی به تخلفات اداری و جرائم ارتكابی مرتکبین در مراجع ذیصلاح نخواهد بود.

تبصره ۳- مرجع اعلام موارد مذکور به هیأت در مورد مصادیق بندهای (الف) و (ب) ماده (۵) وزارت دادگستری و موارد بند (ج) ماده مزبور وزارت امور اقتصادی و دارایی خواهد بود.

تبصره ۴- هیأت می‌تواند شعب متعدد داشته باشد، تعداد، محل تشکیل هیأت، طرز تشکیل و نحوه دسترسی دستگاههای اداری و مردم به فهرست سیاه و سایر امور اجرائی هیأت به موجب آئین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف سه ماه توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و با همکاری وزارتخانه‌های اطلاعات، دادگستری و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

الف - نظرات مخالف

- با توجه به اینکه هیأت مذکور در صدر اصل، هیأتی غیرقضایی است که به آن، وظایف ماهیتاً قضایی واگذار شده است و این صلاحیت را دارد که افراد را به مجازاتهای اجتماعی محکوم نموده و از برخی حقوق اجتماعی محروم نماید، مغایر با اصل ۱۵۶ قانون اساسی است. وجود یک قاضی در این هیأت نیز رافع اشکال نیست؛ زیرا در مواردی که قاضی، مخالف با نظر اکثریت باشد، حکم اکثریت اعمال می‌شود.

- نفس انتشار اسامی افراد، برای محروم کردن آنها از یک سری حقوق اجتماعی، دارای ماهیت قضایی است و تنها در صلاحیت محاکم قضایی است، ضمن آنکه انتشار اسامی هر متخلف و مجرم به صرف اینکه تخلفی انجام داده است نیز از نظر شرعی صحیح نیست و نیاز به مجوز شرعی دارد؛ چه آنکه چنین اقدامی، به خانواده و اطرافیان فرد خاطی نیز آسیب وارد می‌کند.

- از آنجا که در تبصره (۴)، اختیار وضع آئین نامه در خصوص کیفیت دسترسی افراد به لیست سیاه محکومان را به چند وزارتخانه سپرده است، مغایر شرع است؛ چه اینکه تنها قاضی می‌تواند افراد مجاز به دسترسی این اطلاعات را مشخص نماید. از این لحاظ، اطلاق سپردن تعیین کیفیت دسترسی به آئین‌نامه نیز محل ایراد و ابهام است.

- انتشار اسامی محکومان به صورت عمومی در کلیه موارد، بدون مقید بودن به مواردی که مصالح عمومی اقتضاء می‌کند، متضمن افشاء سر، ایذاء مؤمن و تعدی به عرض و حیثیت اوست و حرام مسلم شرعی است.

ب - نظرات موافق

- با دقت در این ماده، مشخص می‌گردد که این ماده، ناظر بر بند (ب) ماده (۴) است، لذا اطلاعات مربوط به لیست سیاه، در اختیار عامه مردم قرار نمی‌گیرد و تنها مراجع ذی صلاح از لیست سیاه مطلع می‌گردند. از این لحاظ ایرادی بر تبصره (۴) وارد نیست، ضمن آنکه انتشار لیست این افراد که دارای سوابق سوء اقتصادی هستند، برای مقامات و مراجع ذی صلاح، جهت جلوگیری از امتیازات و حقوق مندرج در بند (ب) ماده (۴) است که مانع از فسادهای اقتصادی بعدی آنها می‌شود.

- با توجه به اینکه اختیار وضع آئین نامه به افراد صالح سپرده شده است، تعیین دسترسی افراد به لیست سیاه مغایر شرع نخواهد بود.

- انتشار حکم افرادی که به مجازاتهای شرعی (حدود و تعزیرات شرعی) محکوم شده‌اند، تغایری با شرع ندارد و این انتشار دقیقاً در راستای اهداف شارع است. اصولاً حدود و تعزیرات شرعی ماهیتاً باید علنی اجرا شوند.

- قرار دادن اسامی افراد متخلف در لیست سیاه، اساساً محکومیت نیست که متضمن امر قضا باشد، بلکه «شناسایی» است؛ صرفاً اطلاع‌رسانی به مراجع ذی صلاح برای اداره بهتر امور کشور و جلوگیری از ارائه امتیازات و حقوق مقرر در ماده (۴) است و نمی‌توان آن را خلاف شرع دانست.

ج - تصمیم شورا

۱- اطلاق وظایف هیأت مذکور در این ماده، چون شامل مواردی می‌شود که از امور قضایی است و احتمال تضییع حقوق افراد را در بر دارد، با ۷ رأی موافق، مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.

۲- دسترسی مردم به اطلاعات مندرج در تبصره (۴) ماده (۶)، از این جهت که معلوم نیست در اختیار چه کسانی قرار می‌گیرد، با ۷ رأی موافق، واجد ابهام شناخته شد.

ماده ۷- دولت موظف است با همکاری سایر قوا به منظور فرهنگ‌سازی و ارتقاء سلامت نظام اداری بر اساس منابع اسلامی و متناسب با توسعه علوم و تجربیات روز دنیا ظرف شش ماه پس از تصویب نسبت به تدوین «منشور اخلاق حرفه‌ای کارگزاران نظام» اقدام نماید.

تبصره - کلیه دستگاه‌های موضوع بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) مکلفند بر اساس وظایف و مأموریت‌های خود در چهارچوب «منشور اخلاق حرفه‌ای کارگزاران نظام» نسبت به تدوین «رفتار حرفه‌ای و اخلاقی مقامات موضوع ماده (۷۱) قانون مدیریت خدمات کشوری و سایر مدیران و کارکنان» خود اقدام نمایند.

الف - نظر مخالف

- تدوین و تصویب منشور اخلاقی، از آنجا که متضمن حق و تکلیف است، ماهیتاً تقنینی است که تعیین آن وفق اصل ۸۵ قانون اساسی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی است و قابل واگذاری به غیر نیز نیست. از این رو، نمی‌توان تدوین و تصویب آن را به آئین‌نامه دولت سپرد.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

ماده ۸- به منظور پیشگیری از شکل‌گیری فساد، تکالیف ذیل به عهده سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور است:

الف) نسبت به تدوین سیاستها و راهکارهای شفاف‌سازی اطلاعات و

استقرار و تقویت نظامهای اطلاعاتی و استانداردسازی امور و مستند نمودن فعالیت‌های دستگاه‌های اجرائی جهت ثبت و ضبط شفاف و جامع کلیه عملیات، اطلاع‌رسانی لازم به عموم مردم و همچنین تأمین نیازهای اطلاعاتی دستگاه‌های نظارتی و اطلاعاتی کشور اقدام نماید.

ب) شاخصهای اندازه‌گیری میزان سلامت اداری را با همکاری سازمان بازرسی کل کشور ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون تهیه و به تصویب ستاد موضوع ماده (۲۷) برساند. سازمان بازرسی کل کشور و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظفند با توجه به شاخصهای مذکور هر سال نسبت به اندازه‌گیری میزان سلامت اداری اقدام و نتیجه بررسی خود را به ستاد مزبور گزارش نمایند.

ج) درباره آن دسته از فرآیندهای اداری از جمله نقل و انتقال اموال غیرمنقول، ثبت شرکتها و واحدهای تولیدی، اخذ مجوز مراحل مختلف صادرات و واردات و امور مربوط به اتباع بیگانه که انجام آن به چند سازمان مربوط می‌گردد، نسبت به ایجاد و راه‌اندازی فرآیندهای مرتبط و مکانیزه اقدام نموده به گونه‌ای که نیاز به مراجعه اشخاص به ادارات مزبور به حداقل کاهش یابد.

د) ترتیباتی را اتخاذ نماید که ظرف یک سال پس از تصویب این قانون کلیه معاملات بزرگ مندرج در قانون مناقصات اشخاص مشمول بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) تنها از طریق گشایش اعتبار ریالی از طریق نظام بانکی صورت گیرد.

الف - نظرات مخالف

- به دلیل انحلال سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و عدم وجود مصداق خارجی، سپردن تعیین سیاستها که طبعاً مستلزم تهیه آئین‌نامه است به این سازمان، از دو جهت دارای ایراد است: اولاً تعیین تکلیف برای مجهول است؛ ثانیاً آئین‌نامه‌نویسی در شأن و صلاحیت سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی نیست؛ چه آنکه وفق اصل ۱۳۸ قانون اساسی، اشخاصی که حق آئین‌نامه نویسی دارند، مشخص شده‌اند. از این رو، بند (الف) این ماده، مغایر با اصل مزبور نیز می‌باشد.

- اطلاق تدوین سیاستها در بند (الف) این ماده و واگذاری آن به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، حداقلش آن است که در مواردی مستلزم آئین‌نامه‌نویسی است که از امور اجرایی شمرده می‌شود و برای دیگران ایجاد تکلیف می‌کند. از این جهت، مغایرت با اصل ۱۳۸ قانون اساسی را موجب می‌شود.

- سیاستهای مذکور در بند(الف)، دارای ماهیت تقنینی و موجد حق و تکلیف است که تعیین آن وفق اصل ۸۵ قانون اساسی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی است و قابل واگذاری به غیر نیز نیست. از این رو، به دلیل مغایرت با اصل مزبور، نمی‌توان تدوین آن را به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سپرد.

- از آنجا که در بند(ج)، ایجاد و راه‌اندازی فرآیندهای مرتبط و مکانیزه در لایحه تقدیمی دولت نبوده و متضمن بار مالی سنگینی است که در مصوبه نمایندگان، طریق تأمین هزینه‌های آن تعیین نشده، مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی است.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

ج - تصمیم شورا

۱- بند(ج) ماده ۸، با ۷ رأی موافق، خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.

۲- تذکر: ضروری است عنوان «سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور» اصلاح شود.

ماده ۹- وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است:

(الف) در اجراء وظایف قانونی خود نسبت به اعمال نظارت بر فعالیتهای اقتصادی اشخاص حقیقی و حقوقی اقدام و هرگونه سوء جریان را به همراه پیشنهادهای اصلاحی به مراجع ذی‌ربط منعکس نماید.

(ب) ظرف حداکثر دو سال پس از تصویب این قانون نسبت به راه‌اندازی نظام جامع اطلاعات مالیاتی و پایگاه اطلاعات چکهای بلامحل و سفته‌های واخواستی و بدهیهای معوق به اشخاص مذکور در بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون اقدام نماید.

(ج) نسبت به راه‌اندازی پایگاه اطلاعاتی رتبه‌بندی اعتباری اشخاص حقوقی و نیز تجار مذکور در قانون تجارت اقدام و در دسترس مؤسسات اعتباری و اشخاص قرار دهد.

تبصره - آئین‌نامه مربوط به نحوه رتبه‌بندی، حدود دسترسی اشخاص و مؤسسات اعتباری و نحوه همکاری دستگاهها برای تحلیل اطلاعات پایگاه مذکور در بندهای (ب) و (ج) توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و اتاق بازرگانی و تعاون تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

د) ظرف یک سال پس از تصویب این قانون برنامه راهبردی مشخص نسبت به بازارچه‌های مرزی، مناطق آزاد و ویژه تجاری و اقتصادی و اسکله‌های خاص تدوین و به تصویب هیأت وزیران برساند.

ه) ظرف سه سال از تصویب این قانون قراردادهای تبادل اطلاعات مالیاتی، گمرکی و بورس از طریق سازمان مالیاتی، گمرک جمهوری اسلامی ایران و سازمان بورس اوراق بهادار با سازمانهای متناظر در کشورهای دیگر منعقد نماید.

الف - نظرات مخالف

- با توجه به اینکه در تبصره ذیل بند(ج)، اتاق بازرگانی و تعاون - که هر دو متعلق به بخش خصوصی هستند - را مسئول تهیه آئین‌نامه کرده است، این ماده دارای ایراد می‌باشد؛ چرا که بخش خصوصی را نمی‌توان تکلیف به انجام امور اداری کرد.

- «تدوین برنامه‌های راهبردی» مذکور در بند(د)، واجد ماهیت تقنینی است که تعیین آن وفق اصل ۸۵ قانون اساسی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی است و قابل واگذاری به غیر نیز نیست. از این‌رو، واگذاری تدوین این برنامه‌ها به وزارت امور اقتصادی و دارایی، مغایر با اصل مزبور می‌باشد.

- از آنجا که نسبت به انعقاد قراردادهای بین‌المللی مذکور در بند(ه)، به لزوم تصویب این قراردادها در مجلس شورای اسلامی تصریح نشده است، اطلاق آن مغایر با اصل ۷۷ قانون اساسی می‌باشد.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

ج - تصمیم شورا

بند(ه) ماده ۹، با ۷ رأی موافق، مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته شد.

ماده ۱۰- وزارت کشور موظف است تمهیدات لازم را در خصوص توسعه و تقویت سازمانهای مردم نهاد (سمن) در زمینه پیشگیری و مبارزه با فساد و سنجش شاخصهای فساد با رعایت مصالح نظام و در چهارچوب قوانین و مقررات مربوط به عمل آورده و گزارش سالانه آن را به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

الف - نظرات مخالف

- ایجاد تمهیدات لازم برای تقویت و توسعه سازمانهای مردم نهاد متضمن بار مالی برای دولت است، که نمایندگان مجلس در مصوبه خویش، طریق تأمین هزینه‌های آن را مشخص نکرده‌اند. لذا مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی است.

- باتوجه به اینکه عبارت «مصلح نظام»، عنوانی کلی است که در این ماده، منظور از آن، مشخص نشده است، این ماده دارای ابهام می‌باشد.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

ماده ۱۱- قوه قضائیه موظف است:

الف) ظرف یک سال ضمن بازنگری قوانین جزائی مرتبط با جرائم موضوع این قانون و بررسی خلأهای موجود، لایحه‌ای جامع با هدف پیشگیری مؤثر از وقوع جرم از طریق تناسب مجازاتها با جرائم، تدوین و در اختیار دولت قرار داده تا دولت با رعایت ترتیبات قانونی اقدام لازم را به عمل آورد.

ب) ظرف یک سال لایحه جامعی به منظور رسیدگی به جرائم مربوط به مفاسد اقتصادی و مالی مدیران و کارکنان دستگاههای دولتی و عمومی که به سبب شغل و یا وظیفه مرتکب می‌شوند شامل تشکیلات، صلاحیتها، آئین دادرسی و سایر موضوعات مربوط تهیه و به دولت ارائه دهد تا اقدامات قانونی را معمول دارد.

تبصره ۱- تا زمان ایجاد تشکیلات مذکور در هر حوزه قضائی با توجه به حجم جرائم اقتصادی و مالی موضوع این قانون، شعبه یا شعبی در دادسراها و دادگاهها با رعایت صلاحیتهای قانونی برای رسیدگی به جرائم مذکور اختصاص دهد. قضات این شعب باید دوره‌های مصوب آموزشهای تخصصی را گذرانده باشند.

تبصره ۲- شرایط قضات دادسرا و دادگاه و همچنین دوره‌های آموزشی تخصصی به موجب آئین‌نامه‌ای است که ظرف مدت سه ماه توسط وزیر دادگستری تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

ج) پایگاه اطلاعات مدیریت پرونده‌های مطروحه در دستگاه قضائی را ظرف دو سال آینده راه‌اندازی نماید به گونه‌ای که:

۱- نسخه الکترونیکی از اطلاعات، اسناد و پرونده‌های مطروحه حداکثر

- بیست و چهار ساعت پس از تولید یا دریافت در سیستم ثبت گردد.
- ۲- نوبت‌دهی رسیدگی به پرونده‌ها توسط سامانه تولید شود و فرآیند رسیدگی به پرونده‌ها قابل ردیابی و پیگیری باشد.
- ۳- ثبت کلیه نامه‌های وارده و لوایح ارسالی به مراجع قضائی با احراز هویت اشخاص به صورت متمرکز در هر واحد قضائی امکان‌پذیر گردد.
- ۴- امکان ارسال یا تحویل نسخه الکترونیک کلیه اوراق پرونده که مطالعه آن برای اصحاب دعوا مطابق قوانین مجاز شناخته شده میسر گردد.
- ۵- نسبت به راه‌اندازی پایگاه اطلاعات آراء صادره قضائی اقدام نماید.
- ۶- خلاصه اطلاعات کلیه پرونده‌های مطروحه در محلی مشخص در قوه قضائیه متمرکز و سرویس‌دهی اطلاعات لازم به کلیه دستگاههای نظارتی امکان‌پذیر گردد.
- تبصره - آئین‌نامه این سامانه و زمان‌بندی اجرای آن و نیز موارد استثناء (شامل موارد امنیتی، مصادیق خلاف اخلاق، عفت و نظم عمومی و اختلافات خانوادگی) و نحوه دسترسی اشخاص و دستگاههای نظارتی و سایر موضوعات مرتبط حداکثر ظرف مدت سه ماه توسط وزیر دادگستری تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه خواهد رسید.
- د) ظرف سه سال لوایح معاضدت قضائی با اولویت کشورهای مهم طرف قرارداد تجاری با جمهوری اسلامی ایران را تهیه و جهت اقدام لازم قانونی به دولت ارسال نماید. قراردادهای دوجانبه باید حسب مورد حداقل یکی از موارد زیر را در برگیرد:
- ۱- استرداد متهمان و مجرمان مفاسد مالی.
  - ۲- استرداد اموال و دارایی‌های نامشروع و حاصل از اقدامات مجرمانه.
  - ۳- تبادل اطلاعات در خصوص موارد اثبات شده یا در حال پیگیری در مورد مفاسد مالی.

الف - نظرات مخالف

- در بند(الف) الزام رئیس قوه قضائیه از سوی مجلس به تهیه لایحه قضایی، مغایر اختیار رئیس قوه قضائیه در بند(۲) اصل ۱۵۸ است.
- بند(ب) چنانچه ظهور در تأسیس مرجع اختصاصی تحت عنوان «دیوان کیفر کارکنان دولت» بنماید، تجویز دادگاه اختصاصی است و خلاف قانون اساسی است. به نظر می‌رسد به کارگیری عباراتی همچون «به سبب شغل یا وظیفه مرتکب شود» و

«صلاحیت، آیین دادرسی و سایر موضوعات»، به روشنی دلالت بر دادگاه کیفری اختصاصی برای کارکنان دولت دارد.

- الزام قوه قضائیه به تعیین شعب موقت (تبصره (۱) بند (ب)) به معنی مداخله در امور تشکیلاتی قوه قضائیه و مغایر با صلاحیتهای رئیس قوه است؛ زیرا وفق بند (۱) از اصل ۱۵۸ قانون اساسی، تمامی اختیارات راجع به ایجاد تشکیلات قضائی با رئیس قوه قضائیه است و مجلس نمی‌تواند قوه قضائیه را ملزم به ایجاد تشکیلات کند. از این نظر، این تبصره مغایر بند (۱) اصل ۱۵۸ قانون اساسی است.

- در تبصره (۲) ذیل بند (ب)، از آنجا که «تعیین شرایط قضات دادرسی و دادگاه» از جمله امور تقنینی است که وفق اصل ۸۵ در صلاحیت مجلس شورای اسلامی بوده و غیرقابل واگذاری به غیر است، واگذاری آن به آئین‌نامه مصوب رئیس قوه قضائیه مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است.

- از آنجا که حکم مندرج در بند (ج)، مبنی بر الزام دولت به راه اندازی پایگاه اطلاعات و اسناد، متضمن بار مالی برای دولت است و با عنایت به اینکه این موضوع در لایحه دولت نبوده و با پیشنهاد نمایندگان، به تصویب مجلس رسیده است، لیکن طریق تأمین هزینه‌های ناشی از این حکم در مصوبه مجلس مشخص نشده است، بند مزبور مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی است.

ب - نظرات موافق

- در بند (ب) هیچ تصریحی به اختصاصی یا عمومی بودن دادگاه مزبور نکرده است، لذا ایرادی بر این ماده وارد نیست. در این خصوص، می‌بایست در موقع تصویب لایحه مزبور، اظهار نظر گردد.

- بر اساس اصل ۱۵۹ قانون اساسی، تشکیل دادگاهها و تعیین صلاحیت آنها را منوط به حکم قانون کرده است. بنابراین، قانون اساسی اختیار مطلق تشکیلات دادگاهها و غیر آن را به عهده رئیس قوه قضائیه نگذاشته است. بر این اساس، تبصره (۲)، مغایرتی با اختیارات رئیس قوه قضائیه در بند (۱) اصل ۱۵۸ ندارد.

ج - تصمیم شورا

بند (ج) ماده ۱۱، با ۷ رأی موافق، مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.

ماده ۱۲- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است:

الف) ظرف دو سال نسبت به تکمیل و اجراء طرح کاداستر و سایر ترتیبات قانونی لازم اقدام نموده و اطلاعات لازم را در پایگاه اطلاعاتی مربوط وارد نماید. حدود دسترسی اشخاص به این پایگاه را آئین نامه اجرائی مشخص می کند. آئین نامه اجرائی توسط وزارت دادگستری و با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و وزارتخانه های اطلاعات و دفاع تهیه و به تصویب هیأت وزیران می رسد. ب) ظرف یک سال نسبت به ایجاد پایگاه اطلاعات اشخاص حقوقی اقدام نماید. تبصره ۱- ورود اطلاعات پایگاه اطلاعاتی مذکور در بند (ب) راجع به آن دسته از اشخاص حقوقی که در سایر مراجع به ثبت رسیده یا می رسند حسب مورد به عهده دستگاه ثبت کننده خواهد بود.

تبصره ۲- آئین نامه اجرائی بند (ب) و تبصره (۱) آن توسط وزارت دادگستری و با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و وزارت کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می رسد.

ج) ظرف یک سال نسبت به راه اندازی شبکه و پایگاه اطلاعاتی مشترک بین دفاتر اسناد رسمی و سازمان ثبت اسناد و املاک اقدام نموده، به نحوی که ثبت و تبادل کلیه وقایع دفاتر اسناد رسمی و سازمان ثبت اسناد و املاک از طریق نظام مذکور تسهیل متمرکز گردد.

الف - نظرات مخالف

- بار مالی اجرای طرح کاداستر در کل کشور (مذکور در بند الف) این ماده، بسیار بالا است و با توجه به اینکه این بند در لایحه دولت نبوده است و نمایندگان مجلس نیز ردیف اعتباری این طرح برای تأمین هزینه های اجرایی آن را در این قانون مشخص نکرده اند، مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی است.

- از آنجا که بر اساس اصل ۱۵۷ قانون اساسی کلیه امور اداری و اجرایی قوه قضائیه؛ از جمله امور مربوط به ثبت، بر عهده رئیس قوه قضائیه است، سپردن وضع آئین نامه اجرایی مربوط به تهیه کاداستر (ذیل بند الف) به هیأت وزیران، ناقض استقلال قوا و همچنین صلاحیتهای در نظر گرفته شده در قانون اساسی برای رئیس قوه قضائیه است. از این رو، بند الف) این ماده، در تغایر با اصول ۵۷ و ۱۵۷ قانون اساسی است.

- عدم تعیین اعتبار لازم برای الزام دولت به ایجاد پایگاه اطلاعاتی (مذکور در بند ب)

این ماده)، مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی است؛ چه اینکه در لایحه دولت چنین الزامی مقرر نشده بود و نمایندگان مجلس نیز طریق تأمین هزینه‌های ناشی از آن را پیش‌بینی نکرده‌اند. - عدم تعیین اعتبار لازم برای راه‌اندازی شبکه و پایگاه اطلاعاتی مشترک میان دفاتر اسناد رسمی و سازمان ثبت اسناد و املاک (مذکور در بند (ج) این ماده)، به دلیل پیش‌گفته، مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی است.

ب - نظر موافق

- به جهت آنکه هم اکنون در بودجه‌های سالیانه، ردیفی برای اجرای مرحله‌ای طرح کاداستر اختصاص داده می‌شود، نمی‌توان ایراد مغایرت با اصل ۷۵ قانون اساسی را گرفت. دولت بر اساس لوایح بودجه سالیانه ملزم به اجرای این طرح بوده است و الزام جدیدی صورت نگرفته است.

ج - تصمیم شورا

- ۱- واگذاری تصویب آئین‌نامه مذکور در ذیل بند (الف) ماده (۱۲) به هیأت وزیران، با رأی موافق، مغایر اصول ۵۷ و ۱۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۲- بند (ب) ماده ۱۲، با رأی موافق، مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.

ماده ۱۳- کلیه مسئولین دستگاههای مشمول این قانون موظفند بدون فوت وقت از شروع یا وقوع جرایم مربوط به ارتشاء، اختلاس، کلاهبرداری، تبانی در معاملات دولتی، اخذ پورسانت در معاملات داخلی یا خارجی، اعمال نفوذ بر خلاف حق و مقررات قانونی، دخالت در معاملات دولتی (در مواردی که ممنوعیت قانونی دارد)، تحصیل مال نامشروع، استفاده غیرمجاز یا تصرف غیرقانونی در وجوه یا اموال دولتی یا عمومی و یا تضییع آنها، تدلیس در معاملات دولتی، اخذ وجه یا مال غیرقانونی یا امر به اخذ آن، منظور نمودن نفعی برای خود یا دیگری تحت هر عنوان اعم از کمیسیون، پاداش، حق‌الزحمه یا حق‌العمل در معامله یا مزایده یا مناقصه و سایر جرائم مرتبط با مفاسد اقتصادی در حوزه مأموریت خود بلافاصله باید مراتب را به مقامات قضائی و اداری رسیدگی‌کننده به جرائم و تخلفات گزارش نمایند، در غیر این صورت مشمول مجازات مقرر در ماده (۶۰۶) قانون مجازات اسلامی خواهند بود.

تبصره - هر یک از کارکنان دستگاههای موضوع این قانون که در حیطة وظایف خود از وقوع جرائم مذکور در دستگاه متبوع خود مطلع شود مکلف است بدون اطلاع سایرین مراتب را به صورت مکتوب فوراً به مسؤول بالاتر خود و یا واحد نظارتی گزارش نماید در غیر این صورت مشمول مجازات فوق خواهد بود.

الف - نظر مخالف

- این ماده اقدام به جرم انگاری «ترک فعل» کرده است و عملاً متضمن مجازات جرایم غیرعمدی است. در این ماده افراد مسؤولی که از این مقررہ اطلاع نداشته باشند و به جهت عدم اطلاع از قانون، اقدام لازم را انجام ندهند، مستوجب مجازات دانسته است. به نظر می‌رسد اطلاع این ماده و شمول آن به افراد غیرآگاه که جاهل به حکم هستند، خلاف شرع باشد.

ب - نظر موافق

- اثبات جرایم ترک فعل، معمولاً بسیار مشکلتر از اثبات جرم فعل است؛ زیرا لازم است که مدعی ثابت کند که مرتکب متوجه جرایم مذکور در این ماده شده و با این وجود، وقوع جرم را گزارش نکرده است. اما بر اساس قاعده کلی و رویه قضایی در محاکم، فرض بر این است که پس از انتشار قانون، همگان از آن اطلاع دارند و کسی نمی‌تواند به استناد عدم اطلاع از این قانون، خود را مبری از مسؤولیت بداند. مگر آنکه گفته شود عنصر آگاهی، تعدد مرتکب در فعل را منتفی می‌کند و به عبارت دیگر، فقدان آگاهی مرتکب از حکم قانونی، منجر به جهل به موضوع می‌شود.

ماده ۱۵- مقامات، مدیران و سرپرستان مستقیم سازمانهای دولتی بند(الف) ماده(۲) هر واحد به تناسب مسؤولیت و سرپرستی خود موظف به نظارت بر واحدهای تحت سرپرستی خود، پیشگیری و مقابله با فساد اداری، شناسایی موارد آن و اعلام مراتب حسب مورد مراجع ذیصلاح خواهند بود.
واحدهای حقوقی، بازرسی و حراست و حفاظت اشخاص مشمول موظف به پیگیری موضوع تا حصول نتیجه می‌باشند.

الف - نظر مخالف

- از آنجا که در این ماده، امور بازرسی و کشف جرم را به عهده نهادهای مختلف

گذاشته شده است، عملاً موجب سلب صلاحیت ذاتی قوه قضائیه و منافعی با اصل استقلال قواست؛ فلذا مغایر با اصل ۱۵۶ و ۵۷ قانون اساسی است.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

ماده ۱۷- دولت مکلف است طبق مقررات این قانون نسبت به حمایت قانونی و تأمین امنیت و جبران خسارت اشخاصی که تحت عنوان مخبر یا گزارش دهنده، اطلاعات خود را برای پیشگیری، کشف یا اثبات جرم و همچنین شناسایی مرتکب، در اختیار مراجع ذیصلاح قرار می‌دهند و به این جهت در معرض تهدید و اقدامات انتقام‌جویانه قرار می‌گیرند، اقدام نماید.

اقدامات حمایتی عبارتند از:

الف) ...

د) هرگونه رفتار تبعیض‌آمیز از جمله اخراج، بازخرید کردن، بازنشسته نمودن قبل از موعد، تغییر وضعیت، جابه‌جایی، ارزشیابی غیرمنصفانه، لغو قرارداد، قطع یا کاهش حقوق و مزایان نسبت به مخبر، گزارش دهنده و منبع که اطلاعات صحیحی را به مقامات ذیصلاح قانونی منعکس نموده باشند ممنوع است. تبصره - اشخاص فوق وقتی مشمول مقررات این قانون قرار می‌گیرند که اطلاعات آنها صحیح و اقدامات آنان مورد تأیید مراجع ذیصلاح باشد. نحوه اقدامات حمایتی، نوع آن و همچنین میزان جبران خسارت به آنان، طبق ضوابطی است که در آئین‌نامه اجرائی این ماده که توسط وزارت اطلاعات و با همکاری وزارت دادگستری و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، تعیین می‌گردد.

الف - نظر مخالف

- به جهت آنکه ضوابط مربوط به تعیین نحوه و نوع اقدامات حمایتی از گزارش دهندگان و میزان جبران خسارت آنان (تبصره ذیل بند (د) ماده ۱۷)، از جمله امور تقنینی و متضمن ایجاد حق و تکلیف است، که وفق اصل ۸۵ در صلاحیت مجلس شورای اسلامی و غیرقابل واگذاری به غیر می‌باشد، سپردن آن به آئین‌نامه اجرایی مصوب هیأت وزیران، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

ج - تصمیم شورا

تبصره ذیل ماده ۱۷، با ۷ رأی موافق، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.

ماده ۱۸- هر نوع فعالیت اقتصادی به صورت مستقیم و غیرمستقیم برای کلیه دستگاههای مندرج در بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) که در وظایف و اختیارات قانونی آنها فعالیتهای اقتصادی پیشبینی نشده است ممنوع است. موارد استثناء به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

الف - نظر مخالف

- تعیین موارد مستثنی از حکم ممنوعیت، دارای ماهیت تقنینی است که در صلاحیت مجلس شورای اسلامی بوده و غیرقابل واگذاری به غیر است. بنابراین، واگذاری این موضوع به هیأت وزیران، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی می باشد.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

ج - تصمیم شورا

ذیل ماده ۱۸، با ۸ رأی موافق، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.

ماده ۱۹- نسخه پژوهشها و تحقیقات غیرمحرمانه که کلاً از محل بودجه عمومی تأمین اعتبار شده است باید به نحو مناسب در دسترس اشخاص قرار گیرد.

تبصره - آئین نامه اجرایی این ماده شامل نحوه دسترسی، هزینه ها و نیز موارد محرمانه، ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط وزارتخانه های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و با همکاری وزارت اطلاعات و سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می رسد.

الف - نظرات مخالف

- با توجه به اینکه این ماده و آئین‌نامه مندرج در تبصره آن، مربوط به دسترسی به اطلاعات در بخش پژوهشها و تحقیقات است، اطلاق این ماده در مورد شمول پژوهشهای حوزوی ابهام دارد، چه اینکه بخشی از هزینه فعالیتهای حوزه‌های علمیه نیز از محل بودجه عمومی تأمین می‌شود. در صورت اشمال به پژوهشهای حوزوی، صلاحیت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی جهت وضع آئین‌نامه برای حوزه محل تردید است.

- اطلاق ماده در خصوص صلاحیت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری جهت وضع آئین‌نامه و تعیین محرمانه بودن یا نبودن تحقیقات انجام شده در آئین‌نامه مزبور، برای نهادهای پژوهشی زیر مجموعه مقام معظم رهبری و سایر نهادهایی که وفق قانون اساسی، مقررات مربوط به خود را خود تعیین می‌کنند؛ مانند مجمع تشخیص مصلحت نظام و خبرگان رهبری مغایر با اصول ۵۷، ۱۰۸، ۱۱۰ و ۱۱۲ قانون اساسی است. ضمن آنکه حتی در فرض محرمانه نبودن تحقیقات و پژوهشهای صورت گرفته در این نهادها، الزام مقرر در این ماده مبنی بر انتشار و در اختیار عموم قرار دادن این پژوهشها نیز، بلا وجه است.

- به جهت آنکه اطلاق این ماده شامل صلاحیت وضع آئین‌نامه برای مراکز پژوهشی زیرمجموعه قوه قضائیه و قوه مقننه نیز می‌شود، ناقض اصل استقلال قوا و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی است.

- از آنجا که بر اساس اصل ۱۰۸ قانون اساسی، صلاحیت وضع مقررات برای مجلس خبرگان رهبری به عهده این مجلس نهاده شده است، وضع آئین‌نامه از سوی دولت برای نهادهای زیرمجموعه این مجلس، مغایر با اصل ۱۰۸ است.

ب - نظرات موافق

- با توجه به اینکه در ماده ۲ این لایحه، اشخاص مشمول آن را مشخص کرده و در بند (ب) تصریح کرده که در خصوص واحدهای زیر نظر مقام معظم رهبری، کسب موافقت قبلی ایشان ضروری است، این ماده، مغایرتی با اصول ۵۷ و ۱۱۰ قانون اساسی ندارد.

- به جهت آنکه امور پژوهشی از صلاحیت ذاتی مجلس خبرگان خارج است، وضع آئین‌نامه در امور پژوهشی آن توسط دولت، مغایر با قانون اساسی نیست؛ چه آنکه مجلس

خبرگان وفق اصل ۱۰۸ قانون اساسی، صرفاً صلاحیت وضع قانون در راستای تکالیف ذاتی خویش (قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب، آئین‌نامه داخلی جلسات و سایر وظایف مربوط به وظایف خبرگان) را داراست.

- با توجه به موضوع این مصوبه و با لحاظ ماده ۱۸ آن، پژوهش‌های مورد نظر ماده ۱۹ صرفاً پژوهش‌های مربوط به حوزه اقتصاد و فساد مالی و اداری است و از این منظر، پژوهش‌های مجلس خبرگان رهبری و شورای نگهبان و... تخصصاً از شمول این ماده خارج است.

ج - تصمیم شورا

تبصره ماده ۱۹، با ۷ رأی موافق، مغایر اصول متعدد قانون اساسی؛ از جمله اصول ۵۷، ۵۸، ۶۱، ۱۰۸، ۱۱۰ و ۱۱۲ شناخته شد.

ماده ۲۰- کلیه اشخاص مشمول بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) مکلفند ظرف مدت دو سال پس از تصویب این قانون فرآیند امور مالی و مکاتبات اداری خود را مکانیزه نمایند.

الف - نظر مخالف

- با توجه به اینکه موضوع «مکانیزه کردن امور مالی و مکاتبات اداری» در لایحه تقدیمی دولت وجود نداشته و با پیشنهاد نمایندگان مجلس به تصویب رسیده است و با عنایت به اینکه، اقدام به این موضوع، نیازمند هزینه مالی است، لیکن در مصوبه نمایندگان، طریق تأمین اعتبار مالی آن پیش‌بینی نشده است، مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی است.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

ماده ۲۱- کلیه اشخاص مشمول بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) موظفند تنها از نرم‌افزارهای مالی و اداری استفاده نمایند که در شورای عالی انفورماتیک به ثبت رسیده باشد.

تبصره ۱- خرید نرم‌افزارهای خارجی اعلامی از سوی شورای مزبور از شمول این ماده مستثنی می‌باشد.

تبصره ۲- شورای عالی انفورماتیک باید قبل از ثبت هر نرم‌افزار از رعایت معیارها و استانداردهای مصوب اطمینان حاصل نماید.
تبصره ۳- کلیه اشخاص مشمول موظفند ظرف یک سال از تصویب این قانون نرم‌افزارهای مورد استفاده فعلی خود را با شرایط مزبور سازگار نمایند.

الف - نظر مخالف

- با توجه به اینکه این مصوبه در لایحه تقدیمی دولت وجود نداشته و با پیشنهاد نمایندگان مجلس به تصویب رسیده است و با عنایت به اینکه، اجرایی کردن این مصوبه، نیازمند هزینه مالی است، لیکن در مصوبه نمایندگان، طریق تأمین اعتبار مالی آن پیش‌بینی نشده است، مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی است.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

ماده ۲۵- دستگاههای مذکور در بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) موظفند نسبت به بازنگری و مهندسی مجدد سامانه پاسخگویی به شکایات و مکانیزه نمودن آن به نحوی اقدام نمایند که دریافت شکایات به طور غیرحضورى توسط واحدهایی که مسؤولیت پاسخگویی و رسیدگی به شکایات مردم را دارند به واحد مربوطه در دستگاه منعکس گردد. واحد مزبور موظف است بر اساس زمان‌بندی تعیین شده نسبت به ارائه پاسخ به متقاضی یا شاکی اقدام نماید و در صورت عدم پاسخگویی در مهلت معین، موضوع در سلسله مراتب اداری تا بالاترین مقام دستگاه منعکس شود. واحدهای مزبور موظفند در صورت وارد نبودن شکایت، موضوع را به صورت مکتوب و با ذکر علت به شاکی اعلام نمایند. کلیه مراحل فوق باید حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ وصول شکایت خاتمه یابد. عدم رسیدگی به شکایت یا عدم انعکاس موضوع به مراجع ذیصلاح یا عدم پاسخ مکتوب به شاکی در مهلت زمانی مذکور، تخلف محسوب و با مرتکبین طبق قوانین مربوطه برخورد خواهد شد.
تبصره - سازمان بازرسی کل کشور مسؤول نظارت بر حسن اجراء این ماده می‌باشد.

الف - نظرات مخالف

- شمول این ماده نسبت به دستگاههای زیرمجموعه مقام معظم رهبری، و نیز شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام و مجلس خبرگان رهبری، که وفق قانون اساسی قوانین مربوط به خود را دارند، مغایر با اصول ۵۷، ۱۰۸، ۱۱۰ و ۱۱۲ قانون اساسی است.

- اطلاق ماده در خصوص شمول دستگاههای زیرمجموعه مقام معظم رهبری و نیز نهادهایی همچون شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام و مجلس خبرگان رهبری که وفق قانون اساسی، قوانین مربوط به خود را دارند، دارای ابهام است. بر این اساس، با وجود ابهام مزبور، اظهارنظر در خصوص این مصوبه امکان پذیر نیست.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

ج - تصمیم شورا

اطلاق ماده ۲۵ از جهت حیطة شمول دستگاهها و مؤسسات مدنظر، با رأی موافق، دارای ابهام شناخته شد.

ماده ۲۷- ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی که در اجراء فرمان مورخ ۱۳۸۰/۲/۱۰ مقام معظم رهبری ایجاد گردید، علاوه بر وظایف مذکور در فرمان معظم له، عهده دار وظایف زیر و نظارت بر حسن اجراء این قانون خواهد بود:

- اتخاذ سیاستها و راهبردهای مناسب برای پیشگیری و مبارزه مؤثر و کاراتر با فساد و اجراء بهتر و سریعتر این قانون.

- تصویب شاخصها و استانداردهای سلامت اداری.

- اتخاذ تصمیمات لازم به منظور ارتقاء سطح کیفی راهکارهای مبارزه با فساد.

- تقویت ظرفیتهای و فعالیتهای دستگاههای مسؤول پیشگیری و مبارزه با فساد.

- اتخاذ تدابیر مناسب برای تقویت همکاری دستگاههای نظارتی و مراجع قضائی.

- نظارت بر عملکرد و اجراء برنامه های پیشگیرانه و مقابله با فساد دستگاههای مشمول قانون.

- ارائه گزارش عملکرد سالیانه ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی و دستگاههای مسؤول به افکار عمومی با رعایت سیاستهای مذکور در فرمان مقام معظم رهبری.

- ایجاد هماهنگی برای توسعه همکاریها و تبادل تجارب و اطلاعات با سازمانها و مجامع بین‌المللی مبارزه با فساد.
تبصره ۱- تشکیل ستاد، نافی وظایف و مسؤولیتهای دستگاهها و سازمانهای ذی‌ربط نخواهد بود.

تبصره ۲- وزارت اطلاعات مسؤولیت دبیرخانه ستاد مبارزه با مفساد اقتصادی را بر عهده داشته و موظف است با گزارش‌گیری سالانه از دستگاههای مشمول بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون و دستگاههای نظارتی و جمع‌بندی آنها به همراه اقدامات خود، گزارش نهایی سالانه را تنظیم به ستاد ارائه نماید.

الف - نظرات مخالف

- صلاحیتهای در نظر گرفته شده برای مبارزه با مفساد اقتصادی در این ماده، چنانچه ماهیت تقنینی دارد، وفق قانون اساسی اصالتاً بر عهده مجلس شورای اسلامی است و چنانچه صلاحیتهای در نظر گرفته شده برای آن ماهیت اجرایی دارد، اعمال آن در صلاحیت قوه مجریه است و چنانچه صلاحیت آن واجد ماهیت قضائی است، وفق قانون اساسی در صلاحیت ذاتی قوه قضائیه است. بنابراین، واگذاری صلاحیت به ستاد مزبور در هریک از این فروع، مغایر با اصول ۵۸، ۶۰ و ۶۱ قانون اساسی است.

- افزودن وظایف مضاعف برای ستاد مبارزه با مفساد اقتصادی به غیر از آنچه مقام معظم رهبری در تشکیل ستاد مزبور تعیین کرده‌اند، ناقض اصول مربوط به صلاحیتهای قوای سه‌گانه و اصل استقلال قوا است و از این لحاظ، مغایر با اصل ۵۷ قانون اساسی است.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

ج - تصمیم شورا

ماده ۲۷، با ۸ رأی موافق، مغایر با اصول ۵۷، ۵۸، ۶۰ و ۶۱ قانون اساسی شناخته شد.

ماده ۲۸- دولت موظف است در بودجه سالانه کل کشور، اعتبارات مورد نیاز برای اجراء مقررات این قانون و اعتبارات لازم برای هزینه‌های قانونی طرح دعاوی جرائم موضوع این قانون و پیگیری آنها از قبیل هزینه دادرسی،

کارشناسی و اجراء احکام را در دستگاههای اجرائی پیش‌بینی نماید. سایر دستگاههایی که از بودجه سالانه کل کشور استفاده نمی‌نمایند موظفند هزینه مزبور را از محل بودجه خود تأمین نمایند.

الف - نظر مخالف

- عدم پیش‌بینی طریق تأمین اعتبار لازم برای اجرائی شدن این ماده، مغایرت با اصل ۷۵ قانون اساسی را به وجود می‌آورد؛ زیرا اجرائی کردن این مصوبه در دستگاههای اجرائی (موضوع قسمت اول ماده مزبور)، به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد که در مصوبه نمایندگان، به رغم تأکید اصل ۷۵ قانون اساسی، طریق تأمین این هزینه جدید پیش‌بینی نگردیده است.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد

ج - تصمیم شورا

ماده ۲۸، با رأی موافق، مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.

ماده ۳۲- از تاریخ تصویب این قانون ارائه فهرست کلیه دارایی‌های منقول و غیرمنقول به رئیس قوه قضائیه و وزیر مربوط از شروط احراز سمتهای مدیریتی (مدیران کل و بالاتر و همتران آنها) و دارندگان پایه‌های قضائی در دستگاههای موضوع بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون و مدیران عامل و اعضاء موظف هیأت مدیره و مدیران شرکتهای دولتی و وابسته به دولت می‌باشد.

الف - نظرات مخالف

- حکم مندرج در این ماده، دامنه مقامات مندرج در اصل ۱۴۲ را توسعه داده و بسیاری دیگر از مقامات و سمتهای مدیریتی که داخل در اصل ۱۴۲ نیست را نیز موظف به ارائه فهرست کامل دارائیهای خود کرده است. از این رو، این ماده مغایر با اصل ۱۴۲ قانون اساسی است.

- از آنجا که این ماده در خصوص اموال فرزندان و همسر مسؤولانی که وفق حکم مندرج در اصل ۱۴۲، می‌بایست قبل و بعد از خدمت، مورد بررسی قرار گیرد، سکوت

در مقام بیان کرده است، تقییدی بر اصل ۱۴۲ تلقی می‌شود و از این نظر نیز مغایر با قانون اساسی است.

ب - نظرات موافق

- در این ماده، صرفاً اعلام دارایی‌ها را شرط احراز سمتهای مدیریتی دانسته تا بدین واسطه، از وقوع فسادهای مالی احتمالی توسط افراد مزبور پیشگیری کند. از این رو، حکم این ماده در خصوص رسیدگی یا عدم رسیدگی به اموال مدیران مزبور، بر اساس حکم مندرج در اصل ۱۴۲ ساکت است و به همین دلیل هیچ تعارض یا توسعه‌ای نسبت به اصل ۱۴۲ ندارد.

- به طور کلی تعیین شرایط برای احراز مناصب و سمتهای مدیریتی توسط قانونگذار جایز است و بر این اساس، قانونگذار در این ماده، علاوه بر سایر شرایط مقرر قانونی، شرط دیگری را نیز بدان افزوده است. لذا افزودن شرط مزبور برای احراز سمتهای مدیریتی، ارتباطی با اصول قانون اساسی و مغایرت با اصول این قانون ندارد.

ج - تصمیم شورا

ماده ۳۲، با ۷ رأی موافق، مغایر با اصل ۱۴۲ قانون اساسی شناخته شد.

ماده ۳۴- هرگونه افشاء اطلاعات پایگاههای اطلاعاتی دستگاههای مذکور بر خلاف قوانین و مقررات ممنوع و متخلف به مجازات مندرج در قانون مجازات مندرج در قانون مجازات انتشار اسناد محرمانه و سرّی دولتی مصوب ۱۳۵۳ محکوم می‌گردد.

الف - نظر مخالف

- این ماده، اصل را بر محرمانه بودن همه اسناد و مدارک گذاشته و به همین جهت هر جا شک شود که سندی محرمانه است یا خیر، اصل بر محرمانه و قابل مجازات بودن افشای آن است.

ب - نظر موافق

- معیار اسناد محرمانه و طبقه‌بندی آنها در قوانین خاص پیش‌بینی شده و مرجع تعیین آن نیز، خود دستگاه شناخته شده است. لذا این ماده در مقام بیان این مسأله نمی‌باشد.

نظریه (مرحله اول) شورای نگهبان^(۱)

ماده (۶)، اطلاق وظایف این هیأت چون شامل مواردی می‌شود که از امور قضائی است، احتمال تضييع حقوق افراد را در بر دارد، مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.

دسترسی مردم به اطلاعات مندرج در تبصره (۴) ماده (۶)، از این جهت که معلوم نیست در اختیار چه کسانی قرار می‌گیرد ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

در بند (ج) ماده (۸)، ایجاد و راه‌اندازی فرآیندهای مرتبط و مکانیزه به دلیل داشتن بار مالی و عدم تأمین منبع آن، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.

بند (ه) ماده (۹)^(۲)، چون موهم این است که قراردادهای این بند به تصویب مجلس شورای اسلامی نمی‌رسد، مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته شد.

بند (ج) ماده (۱۱) و جزء (۱) این بند و بند (الف) و تبصره (۱) بند (ب) ماده (۱۲) و ماده (۲۸)، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.

ضوابط مندرج در جزء (د) تبصره ماده (۱۷)، چون از امور تقنینی است، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.

تفویض تصویب موارد استثناء در ماده (۱۸) به هیأت وزیران، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.

تفویض تدوین آئین‌نامه مندرج در تبصره ماده (۱۹) در خصوص دستگاههای زیر نظر مقام معظم رهبری و نیز مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای نگهبان و مجلس خبرگان رهبری و همچنین قوای مقننه و قضائیه، مغایر اصول مربوط به این دستگاهها و نیز اصول ۵۷ و ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.

ماده (۲۵)، از جهت اینکه حکم این ماده شامل دستگاههای زیر نظر مقام معظم رهبری و دستگاههای دیگر که حکم خاص در قانون اساسی دارند، مانند شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام و مجلس خبرگان رهبری می‌شود یا خیر ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

در ماده (۲۷)، وظایف محول شده به ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی علاوه بر وظایف تفویض شده توسط مقام معظم رهبری به این ستاد، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی و نیز مغایر اصول مربوط به قوای مقننه، قضائیه و مجریه می‌باشد.

۱. مندرج در نامه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۸۸ مورخ ۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان، خطاب به رئیس مجلس شورای اسلامی.

۲. لازم به ذکر است که در متن نظریه شورای نگهبان، به اشتباه، ماده (۱۰) درج شده است.

ماده (۳۲)، به دلیل توسعه دامنه شمول اصل ۱۴۲ قانون اساسی، مغایر این اصل شناخته شد. تذکر: عنوان «سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور» در مواد متعدد این قانون اصلاح گردد.

نظریه تکمیلی (مرحله اول) شورای نگهبان^(۱)

تصویب آئین‌نامه مذکور ذیل بند (الف) ماده (۱۲) توسط هیأت وزیران مغایر اصول ۵۷ و ۱۵۷ قانون اساسی است.

مرحله دوم

مصوبه اصلاحی مجلس شورای اسلامی: ۱۳۸۷/۷/۱۴^(۲)

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۸۷/۸/۱۵ و ۱۳۸۷/۸/۲۲

ماده ۶- هیأتی مرکب از یک نفر قاضی به انتخاب قوه قضائیه، نمایندگان وزراء امور اقتصادی و دارایی، اطلاعات و سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، نماینده اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون مشمولین بند (ج) مندرج در ماده (۵) این قانون را برای قرارگرفتن در لیست سیاه به دستگاه قضائی پیشنهاد می‌نماید. دستگاه قضائی موظف است خارج از نوبت رسیدگی و نظر خود را اعلام نماید.

در مواردی که تصمیماتی از طرف مقامات قضائی اتخاذ گردیده و یا آرائی از محاکم قضائی یا مراجع اداری صادر شده باشد هیأت بر اساس آن آراء و تصمیمات متخذه عمل می‌کند. در سایر موارد هیأت موظف است ظرف دو ماه نسبت به تعیین زمانی که اسامی افراد می‌باید در لیست سیاه قرار گیرد اتخاذ تصمیم نماید و در صورت عدم اظهارنظر در مهلت مقرر، بر اساس مستندات مراجع ذیصلاح مدت محرومیت دو سال خواهد بود. همچنین مدت قرار داشتن در لیست سیاه بین دو تا پنج سال است که در صورت استمرار یا تکرار تخلف، مدت محرومیت قابل تمدید می‌باشد. تصمیمات هیأت قابل اعتراض در دیوان عدالت اداری است.

تبصره ۱- چنانچه متخلف اقدامات مؤثری در جهت تأمین حقوق دولتی یا عمومی و یا حسن جریان امور به عمل آورده باشد، هیأت اعم از این که اتخاذ

۱. مندرج در نامه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۹۶ مورخ ۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان، خطاب به رئیس مجلس شورای اسلامی.

۲. مصوب کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی (مطابق اصل ۸۵ قانون اساسی).

تصمیم نموده و یا پرونده مفتوح باشد می‌تواند مدت محرومیت را به حداقل یک سال کاهش دهد. در صورتی که متهم از مراجع قضائی حکم برائت یا منع تعقیب دریافت نماید هیأت مذکور نسبت به رفع محرومیت اقدام نماید.
تبصره ۲- ...

الف - نظرات مخالف

- با اصلاح مجلس، ایراد پاراگراف اول برطرف شده، اما پاراگراف دوم و تبصره همچنان ایراد سابق را دارد. ایراد پیشین شورای نگهبان، شامل تمام ماده و ناظر بر مطلق وظایف در نظر گرفته شده برای هیأت مذکور در این ماده بود که بیان گردید اطلاق وظایف تفویض شده به این هیأت، چون شامل مواردی می‌شود که از امور قضایی است، با وظایف قوه قضائیه مندرج در اصل ۱۵۶ قانون اساسی در تضاد است. از این رو، اصلاح صدر ماده، تأثیری در رفع اطلاق وظایف هیأت مذکور در ماده ندارد؛ چه آنکه این ایراد، همچنان در ادامه ماده (پاراگراف دوم) و در تبصره باقی است.

- در تبصره (۱) امکان تخفیف محرومیت متخلف از سوی هیأت مذکور در ماده پیش-بینی شده است که این مغایر با صلاحیت قوه قضائیه و رأی قضایی صادر شده در مورد متخلف می‌باشد. یک هیأت غیرقضایی نمی‌تواند رأی صادر شده از سوی محاکم قضایی را تغییر داده و یا در آن تجدیدنظر نماید.

- به نظر می‌رسد هیأت مذکور فاقد صلاحیت برای ارائه پیشنهاد به قاضی، جهت انتشار اسامی افراد در لیست سیاه است و ایراد ماده همچنان به قوت خود باقی است.
- در اصلاح صورت گرفته، انتخاب قاضی هیأت مذکور را «به انتخاب قوه قضائیه» محول کرده است، در صورتی که احکام قضائی قضات، وفق بند (۳) اصل ۱۵۸ قانون اساسی می‌بایست تنها «به انتخاب رئیس قوه قضائیه» صورت پذیرد.

- الزام دستگاه قضایی (دادستان) به رسیدگی به موارد پیشنهادی از سوی هیأت مزبور، مغایر با استقلال قوا و استقلال مقامات قضایی است. ضمن آنکه در خصوص طرح دعوا و الزام به رسیدگی در موارد مربوط به حق خصوصی اشخاص، مطالبه صاحب حق، یکی از شرایط اساسی رسیدگی است که در این ماده، دستگاه قضایی را موظف کرده تا نسبت به کلیه موارد ارجاعی از سوی هیأت مزبور (خواه مربوط به حق خصوصی اشخاص باشد یا حق عمومی و خواه اشخاص حقوق خصوصی، رسیدگی به موضوع را مطالبه کرده باشند یا خیر)، خارج از نوبت رسیدگی کرده و نظر خویش را اعلام نمایند.

- واگذاری تعیین مدت زمان قرار گرفتن نام افراد در لیست سیاه، به عنوان یکی از صلاحیتهای هیأت مذکور در این ماده، همانند نفس قرار گرفتن افراد در لیست سیاه، از امور قضایی است که متضمن آثار و احکام حقوقی خاص برای افراد مزبور در لیست سیاه می‌شود و از این رو، واگذاری چنین صلاحیتی به هیأت مذکور در ماده، مغایر با صلاحیت در نظر گرفته شده در قانون اساسی برای محاکم قضایی است.

- اشخاص موضوع این ماده، اعم از بخش دولتی و بخش غیردولتی است و هیأت مزبور حتی در خصوص انتشار لیست سیاه اشخاص حقوق خصوصی وارد عمل می‌شود و این صلاحیت گسترده، مغایر با حقوق عامه است.

- از پاراگراف دوم این ماده چنین استنباط می‌شود که در مواردی که حکم قضایی وجود ندارد، هیأت مزبور مبسوط الید است و حتی «باید» برای انتشار اسامی افراد در لیست سیاه تعیین مدت کند و این مغایر با وظایف ذاتی قوه قضائیه و ناقض اصل استقلال قوا است، خصوصاً اینکه نظر هیأت مزبور لازم الاجراء تلقی می‌شود.

- با توجه به اینکه در دعای حقوقی، جز با درخواست و تقاضای ذیحق، دادرسی آغاز نمی‌شود و قاضی نمی‌تواند وارد بررسی قضایی شود، اطلاق این ماده در خصوص الزام به رسیدگی قضایی در کلیه موارد - که شامل مواردی نیز می‌شود که مدعی خصوصی، تقاضای رسیدگی نکرده است - مغایر با موازین شرع می‌باشد.

ب - نظرات موافق

- در ماده اصلاحی، تأکید شده که لیست سیاه توسط هیأت مذکور در این ماده، به دستگاه قضایی ارسال می‌شود. بنابراین، صلاحیت در نظر گرفته شده برای این هیأت، صرفاً صلاحیت اعلامی است، نه رسیدگی قضایی. لذا این اسامی حسب مورد، به دادستان یا دادگاه تسلیم خواهد شد و تعارضی با صلاحیت قوه قضائیه ندارد.

- آنچه در پاراگراف دوم این ماده در بیان قسمت دیگری از وظایف و صلاحیتهای هیأت مذکور در این ماده بیان شده، واگذاری تعیین مدت زمان قرار گرفتن نام افراد در لیست سیاه است، نه نفس قرار گرفتن در لیست سیاه که محل اشکال سابق شورا بوده است. تعیین مدت زمان قرار گرفتن نام افراد در لیست سیاه نیز یک تصمیم اداری است که بیانگر اراده دولت نسبت به عدم معامله با یک سری افراد یا شرکتها است که مرتکب فساد شده‌اند. ضمن آنکه دولت نیز مانند هر شخص دیگر، حق دارد طرف معامله خویش را انتخاب کند.

- سیاق عبارت در تبصره (۱)، منصرف از مواردی است که دادگاه به عنوان رأی قضایی، محرومیت اجتماعی ایجاد کرده است. در تبصره (۱) مواردی مورد توجه قرار گرفته که هیچ رأیی از سوی مقام قضایی صادر نشده و پرونده همچنان در هیأت مذکور در این ماده، مفتوح است. علیهذا، این تبصره مجوزی برای نقض آراء قضایی از سوی محاکم اداری نیست و عبارت مندرج در ذیل تبصره (۱) نیز مؤید حاکم بودن احکام قضایی در هر صورت است.

- به جهت امکان شکایت از آراء صادره از سوی هیأت مذکور در این ماده، در دیوان عدالت اداری، ایرادی بر ماده مزبور از حیث مداخله در امور قضایی وارد نیست.

ج - تصمیم شورا

به رغم اصلاح به عمل آمده در ماده (۶)، ایراد سابق شورا، با ۷ رأی موافق، همچنان باقی تشخیص داده شد.

ماده ۶- ...

تبصره ۴- هیأت می تواند شعب متعدد داشته باشد، تعداد، محل تشکیل هیأت، طرز تشکیل و نحوه دسترسی دستگاههای اداری به فهرست سیاه و سایر امور اجرایی هیأت به موجب آئین نامه ای خواهد بود که ظرف سه ماه توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و با همکاری وزارتخانه های اطلاعات، دادگستری و سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می رسد.

الف - نظر مخالف

- به رغم حذف عبارت «و مردم» در اصلاح به عمل آمده در مجلس، اطلاق دسترسی دستگاههای اداری به فهرست سیاه در این ماده، دارای اشکال است؛ زیرا همچنان در این ماده مشخص نیست چه دستگاههایی و در چه سطحی می توانند به اطلاعات مزبور دسترسی داشته باشند و روشن است که همه افراد شاغل در دستگاههای اداری، صلاحیت دسترسی به این فهرست را ندارند.

ب - نظر موافق

- نظری ابراز نشد.

ج - تصمیم شورا

با توجه به اصلاح به عمل آمده، با اکثریت آراء، ایراد شورا مرتفع تشخیص داده شد.

ماده ۸- ...

(بند(ب) از ماده(۸) حذف و به ماده(۲۸) جدید منتقل شد و بندهای بعدی به ترتیب اصلاح شدند.)

الف - نظرات مخالف

- علی‌رغم جابجایی بند(ب)، ایراد اصل ۷۵ همچنان باقی است.
- صرف نامه معاون اول رییس‌جمهور خطاب به شورای نگهبان^(۱) مبنی بر پذیرش هزینه‌های ناشی از اصلاحات مجلس، رافع ایراد اصل ۷۵ نیست؛ چرا که تغییرات جدید به جهت آنکه در حکم لایحه تلقی شود، باید به تصویب هیأت وزیران رسیده و به مجلس شورای اسلامی ارسال شود. به عبارت دیگر، مجلس شورای اسلامی می‌بایست در نامه‌ای به شورای نگهبان، رفع ایراد مزبور را اعلام کند؛ نه آنکه دولت مستقیماً به شورای نگهبان اطلاع دهد. این نامه در واقع، متمم لایحه دولت است و باید سیر قانونی لوایح را طی کند.

ب - نظر موافق

- با وجود نامه معاون اول رییس‌جمهور مبنی بر پذیرش بار مالی لایحه توسط دولت و با عنایت به اینکه نامه مزبور، مقدم بر مصوبه اخیر مجلس در خصوص این لایحه است و در حقیقت، به عنوان لایحه تکمیلی قلمداد می‌شود، بنابراین، ایراد اصل ۷۵ قانون اساسی این لایحه برطرف شده است.

ج - تصمیم شورا

به رغم اصلاح به عمل آمده، با ۱۱ رأی موافق، مصوبه مزبور مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد. (نامه معاون اول رییس‌جمهور جهت رفع ایراد مزبور نیز، با ۸ رأی موافق، رافع ایراد اصل ۷۵ شناخته نشد.)

۱. نامه شماره ۲۸۶۱۷/۶۲۰۸۲ مورخ ۱۳۸۷/۴/۲۴ معاون اول رییس‌جمهور، خطاب به شورای نگهبان.

ماده ۹- وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است:

...

ه) ظرف سه سال از تصویب این قانون قراردادهای تبادل اطلاعات مالیاتی، گمرکی و بورس از طریق سازمان مالیاتی، گمرک جمهوری اسلامی ایران و سازمان بورس اوراق بهادار با سازمانهای متناظر در کشورهای دیگر منعقد نماید و اقدامات قانونی لازم را جهت تصویب در مجلس شورای اسلامی به عمل آورد.

– تصمیم شورا

با توجه به اصلاح به عمل آمده، ایراد شورا برطرف شده است.

ماده ۱۱- قوه قضائیه موظف است:

الف) ظرف یک سال ضمن بازنگری قوانین جزایی مرتبط با جرایم موضوع بیان قانون بررسی خلاءهای موجود، لایحه‌ای جامع با هدف پیشگیری مؤثر از وقوع جرم از طریق تناسب مجازاتها با جرایم، تدوین و در اختیار دولت قرار داده تا دولت با رعایت ترتیبات قانونی اقدام لازم را به عمل آورد.

ب) ...

الف – نظر مخالف

– با توجه به اینکه هیچ گونه تغییری برای اصلاح ماده (۱۱) صورت نگرفته است، ایراد سابق شورا همچنان باقی است.

ب – نظر موافق

– نظری ابراز نشد.

ج – تصمیم شورا

با توجه به عدم اصلاح ماده ۱۱، این مصوبه با ۱۱ رأی موافق، مغایر اصل ۷۵ شناخته شد. (نامه معاون اول رئیس جمهور جهت رفع ایراد مزبور نیز، با ۸ رأی موافق، رافع ایراد اصل ۷۵ شناخته نشد.)

ماده ۱۲- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است:

الف) ظرف دو سال نسبت به تکمیل و اجراء طرح کاداستر و سایر ترتیبات

قانونی لازم اقدام نموده و اطلاعات لازم را در پایگاه اطلاعاتی مربوط وارد نماید. حدود دسترسی اشخاص به این پایگاه را آئین نامه اجرایی مشخص می کند. آئین نامه اجرایی توسط وزارت دادگستری و با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و وزارتخانه های اطلاعات و دفاع تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه می رسد.

ب) ظرف یک سال نسبت به ایجاد پایگاه اطلاعات اشخاص حقوقی اقدام نماید.

....

الف - نظر مخالف

- با توجه به اینکه هیچ تغییری برای اصلاح ایراد اصل ۷۵ در این ماده صورت نگرفته است، ایراد مزبور همچنان باقی است.

ب - نظر موافق

- با توجه به اصلاح صورت گرفته در بند(الف) و جایگزینی «رئیس قوه قضائیه» به جای «هیأت وزیران» ایراد اصول ۵۷ و ۱۵۷ مرتفع گردیده است.

ج - تصمیم شورا

۱- با توجه به اصلاح به عمل آمده در بند(الف) ماده مزبور، ایراد سابق شورا برطرف شده است.
۲- ماده ۱۲، با ۱۱ رأی موافق، مغایر اصل ۷۵ شناخته شد. (نامه معاون اول رییس جمهور جهت رفع ایراد مزبور نیز، با ۸ رأی موافق، رافع ایراد اصل ۷۵ شناخته نشد)

ماده ۱۷- ...

بند(د) - ...

تبصره - اشخاص فوق وقتی مشمول مقررات این قانون قرار می گیرند که اطلاعات آنها صحیح و اقدامات آنان مورد تأیید مراجع ذیصلاح باشد. نحوه اقدامات حمایتی، نوع آن و همچنین میزان جبران خسارت به آنان، طبق مقرراتی خواهد بود که توسط وزارت اطلاعات و با همکاری وزارت دادگستری و سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور تهیه و اقدامات قانونی لازم را جهت تصویب در مجلس شورای اسلامی به عمل خواهد آورد.

– تصمیم شورا

با توجه به اصلاح به عمل آمده، ایراد شورا برطرف شده است.

ماده ۱۸- هر نوع فعالیت اقتصادی به صورت مستقیم و غیرمستقیم برای کلیه دستگاههای مندرج در بندهای (الف) و (ب) و (ج) ماده (۲) که در وظایف و اختیارات قانونی آنها فعالیتهای اقتصادی پیش‌بینی نشده است ممنوع است.

– تصمیم شورا

با توجه به اصلاح به عمل آمده (حذف جمله آخر)، ایراد شورا برطرف شده است.

ماده ۱۹- نسخه پژوهشها و تحقیقات غیرمحرمانه که کلاً از محل بودجه عمومی تأمین اعتبار شده است باید به نحو مناسب در دسترس اشخاص قرار گیرد. (تبصره ماده حذف شد.)

– تصمیم شورا

با توجه به اصلاح به عمل آمده (حذف تبصره)، ایراد شورا برطرف شده است.

ماده ۲۵- ...

تبصره ۱- ...

تبصره ۲ [الحاقی] - دستگاههای تحت نظر مقام معظم رهبری و نیز دستگاههایی که در قانون اساسی برای آنان حکم خاص وجود دارد از شمول این ماده مستثنی می‌باشند.

– تصمیم شورا

با توجه به اصلاح به عمل آمده (الحاق تبصره)، ایراد شورا برطرف شده است.

ماده ۲۷- وظایف و تکالیف مقرر در این قانون نافذ فعالیتهای ستاد مبارزه با مفاسد مالی که در اجراء فرمان مقام معظم رهبری تشکیل شده است نمی‌باشد.

- تصمیم شورا

با توجه به اصلاح به عمل آمده، ایراد شورا برطرف شده است.

- ماده ۲۸ [الحاقی] - هیأتی متشکل از نمایندگان وزارت اطلاعات، سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات، سازمان حسابرسی، معاون ذی‌ربط در ریاست جمهوری موظف به اقدامات زیر می‌باشند:
- الف - شاخص‌های اندازه‌گیری میزان سلامت اداری در دستگاه‌های موضوع بندهای (الف)، (ج) و (د) ماده (۲) را ظرف شش ماه پس از تصویب قانون تهیه و به تصویب رئیس‌جمهور رسانده و اعلام عمومی نمایند. این هیأت موظف است با توجه به شاخص‌های مذکور هر سال نسبت به اندازه‌گیری میزان سلامت اداری اقدام و نتیجه بررسی خود را حداکثر تا پایان اردیبهشت سال بعد به خدمت مقام معظم رهبری و سران قوا تقدیم نماید.
- ب - نسبت به نظارت بر عملکرد و اجراء برنامه‌های پیشگیرانه و مقابله با فساد در اشخاص مشمول اقدام نمایند.
- ج - هر شش ماه یک بار نسبت به تهیه گزارش عملکرد اجراء این قانون توسط اشخاص مشمول اقدام و نسبت به انتشار عمومی آن با رعایت سیاست‌های مذکور در فرمان مقام معظم رهبری اقدام نمایند.
- تبصره ۱- کلیه اشخاص مشمول این ماده موظف به ارائه گزارش‌های مربوط به اجراء این قانون به هیأت مزبور می‌باشند.
- تبصره ۲- اولین جلسه هیأت به دعوت معاون ذی‌ربط ریاست جمهوری تشکیل و نحوه اداره هیأت از جمله تعیین رئیس، تشکیل دبیرخانه و محل استقرار آن، تقسیم کار هر یک از اعضاء هیأت و همچنین ارکان هیأت در همان جلسه تدوین خواهد شد.

الف - نظرات مخالف

- طبق قانون اساسی، نهادهای مختلفی همچون مجلس شورای اسلامی، سازمان بازرسی کل کشور و... مسؤول نظارت بر عملکرد نهادها هستند. از این جهت، تأسیس صلاحیت و وظایف نظارتی جدید برای هیأت مذکور در این ماده، مغایر با اصول قانون اساسی است و هیچ دلیلی برای ایجاد این صلاحیت جدید وجود ندارد.

- واگذاری تعیین شاخص به هیأت مزبور، به جهت آنکه متضمن امر تقنین است و دستگاهها و نهادها موظف به تبعیت از آن هستند، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است. توضیح آنکه، تعیین شاخص، هر چند ممکن است فی نفسه متضمن ایجاد حق یا تکلیف نباشد، لکن به تبع آثاری که بر آن مترتب است، و نهادهای مختلف بر اساس آن مورد بازرسی و نظارت قرار می‌گیرند، در حیطه تقنین قرار گرفته و از این جهت، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است.

- شاخصهای مطرح در بند(الف) این ماده، متضمن حق و تکلیف می‌باشد و از این رو، نیازمند تقنین است. بنابراین واگذاری تصویب این شاخصها به رییس‌جمهور، علاوه بر مغایرت با اصل ۸۵ قانون اساسی، به جهت نامتناسب بودن با وظایف رییس‌جمهور، با اصول ۱۲۶ و ۱۲۷ قانون اساسی نیز مغایرت دارد.

- حداقل ایراد وارد بر «شاخص» مذکور در ماده، ابهام در ماهیت تقنینی آن است که ضروری است جهت اظهار نظر قطعی شورای نگهبان، ابهام مذکور مرتفع گردد.

- صلاحیت وضع مقررات راجع به شاخص، در تعارض با صلاحیت ذاتی هیأت وزیران برای وضع آئین‌نامه است؛ فلذا واگذاری تصویب آن به رییس‌جمهور مغایر با اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.

- تشکیل هیأتی متشکل از نمایندگان سه قوه و تعیین وظایفی خارج از چارچوبهای مبتنی بر رعایت اصل استقلال قوا، مغایر با اصل ۵۷ قانون اساسی است. ضمن آنکه تشکیل سازمان حسابرسی در این هیأت با یک سری وظایف خاص و مستقل برای کنترل دستگاهها و نهادهای مختلف نیز خلاف اصول مبتنی بر تفکیک اختیارات است.

- واگذاری وظایف مندرج در این ماده به نهادهای نظارتی همچون سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات و...، توسعه در صلاحیتهای تعیین شده برای این نهادها در قانون اساسی است. از این رو، با اصول متعدد مربوط به صلاحیت نهادهای مزبور در قانون اساسی همچون اصل ۵۴ و ۵۵ در تضاد است.

- با توجه به اینکه طبق مواد قانون خدمات کشوری همه سازمانهای دولتی، دستگاه محسوب می‌شوند، و با توجه به اینکه اطلاق بند(الف) ماده ۲۸ الحاقی شامل دستگاههای زیر نظر رهبری نیز می‌شود، این ماده مغایر با اصول ۵۷ و ۱۱۰ قانون اساسی است.

- اطلاق تبصره(۱) که کلیه اشخاص را ملزم به ارائه گزارش به هیأت مذکور در این

ماده کرده است، از آن جهت که شامل کلیه دستگاههای مربوط به قوای سه گانه و دستگاههای زیر نظر رهبری می‌شود، مغایر با اصل استقلال قوا مندرج در اصل ۵۷ قانون اساسی است. بر همین اساس، گزارش سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات و... در راستای اجرای این قانون به هیأت مزبور واجد اشکال است.

ب - نظرات موافق

- شاخص‌های مذکور در این اصل، ماهیتی کاملاً اجرایی و تخصصی و فنی دارد؛ چه آنکه در سطح بین‌المللی نیز سازمانهایی تحت عنوان مبارزه با فساد، فعال هستند و هر ساله با توجه به ملاک قرار دادن برخی شاخصها، به ارائه گزارشاتی از وضعیت فساد در کشورهای مختلف مبادرت می‌کنند. از این رو، اصولاً تعیین شاخص، نه موجد حق است و نه موجد تکلیف و بنابراین، تخصصاً از مبحث قانونگذاری خارج است.

- صرف تعیین شاخص در بند(الف) توسط مرجع مذکور در این ماده، حتی برای دستگاههای زیر نظر رهبری، به لحاظ عدم ملازمه با تصرف در نهادهای مزبور، فاقد اشکال است و مغایر با صلاحیتهای رهبری نیست.

ج - تصمیم شورا

- ۱- بندهای(الف) و (ب) ماده(۲۸) الحاقی، با ۸ رأی موافق، مغایر با اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۲- تبصره(۱) ماده(۲۸) الحاقی، با ۷ رأی موافق، مغایر با اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۳- واگذاری وظایف نظارتی دستگاههای مختلف به هیأت مذکور، با ۷ رأی موافق، مغایر صلاحیتهای نظارتی مصرح در قانون اساسی [اصول ۱۷۴ و ۵۴ و ۵۵] شناخته شد.

ماده ۳۲- حذف گردید.

- تصمیم شورا

با توجه به اصلاح به عمل آمده (حذف ماده)، ایراد شورا برطرف شده است.

نظریه (مرحله دوم) شورای نگهبان^(۱)

ایراد بند اول نسبت به اختیاری که در پاراگراف دوم بر هیأت داده و دستگاه قضائی را موظف کرده است، کماکان به قوت خود باقی است.

ایراد بندهای (۳) و (۵) شورای نگهبان به قوت خود باقی است.

در واگذاری نظارتها به هیأت در ماده (۲۸) الحاقی، مغایر اصول قانون اساسی است.

بندهای (الف) و (ب) و تبصره (۱) ماده (۲۸) الحاقی، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

نامه شماره ۲۸۶۱۷/۶۲۰۸۲ مورخ ۱۳۸۷/۴/۲۴ معاون اول محترم رییس جمهور به این شورا

رافع اشکال شناخته نشد، بنابراین مغایرت با اصل ۷۵ قانون اساسی کماکان بقوت خود باقی است.

سرانجام مصوبه

* با توجه به اصرار مجلس شورای اسلامی در جلسه ۱۳۸۷/۱۲/۴^(۲) نسبت به مصوبه خویش

در خصوص ماده (۶)، بند (ج) ماده (۸)، بند (ج) ماده (۱۱) و جزء (۱) آن، بند (الف) و تبصره (۱)

بند (ب) ماده (۱۲) و ماده (۲۸)، مصوبه مزبور طبق اصل ۱۱۲ قانون اساسی، برای رفع اختلاف به

مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال شد.^(۳)

لایحه مذکور در حال بررسی در مجمع می باشد و تاکنون در این خصوص نظری صادر

نشده است.

۱. مندرج در نامه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۲۴۴ مورخ ۸۷/۸/۲۷ شورای نگهبان، خطاب به رئیس مجلس شورای اسلامی.

۲. مصوب کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی (مطابق اصل ۸۵ قانون اساسی).

۳. طی نامه شماره ۱۱/۷۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۱۹ رئیس مجلس شورای اسلامی، خطاب به رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام.